

Presentie in coronatijd #18 – Tijd voor bezinning
Kalk het op de wanden, schreeuw het van de daken

Catalogi van goed en kwaad in tijden van corona

Afbeelding 0

Het doet er niet toe maar ik houd van *street art* en graffiti, en ik ben duidelijk niet de enige. Altijd al een kunstvorm (want dat is het doorgaans) die kritisch de actualiteit volgt en in tijden van corona is dat niet anders. Ze biedt een uitzonderlijk medium om na te denken over en commentaar te geven op corona, coronabeleid en coronazorg. En dat gebeurt dan ook, van Berlijn tot São Paulo en van Kaapstad tot Tokyo. *Afbeelding 0* vind je in Amsterdam maar is het inmiddels wereldberoemd geworden portret van een verpleegkundige, die ondanks haar eenvoud wordt geportretteerd als Super Zuster: ze draagt een mondkapje met daarop het symbool van superman. Het is overal gekopieerd, op gebouwen geprojecteerd en zelfs als los verkrijgbare kunst uitgegeven. Hét symbool van de zorg voor Covid-19 patiënten. Misschien is het

portret ook wel zo geliefd omdat de afgebeelde vrouw in haar uiterlijk oost en west verbindt?

Street art is kunst voor de vergankelijkheid: morgen wordt er overheen geschilderd of breekt men de muur af waarop de kunst staat; de makers verbergen zich vaak onder *hoodies* en achter *tagging* (soort 'handtekening') en als de kunst niet gefotografeerd wordt en op het internet geplaatst, blijft ze alleen ter plekke te zien. Nu vind je van alles op het wereldwijde web, zij het dat de fotografen of commerciële afbeeldingsbanken gewoonlijk de rechten bezitten en de toegang of reproductie bemoeilijken.

Afbeelding 1

Ik maak toch een kleine rondgang (onder aan deze tekst vermeld ik zo goed mogelijk de bronnen). Wat wordt er afgebeeld en waarover heeft men het in *street art*?

Nou, kritische grappen bijvoorbeeld uit het begin van de coronacrisis over de hamsterwoede, toen mensen elkaar zowat de buurtsuper uit vochten voor de laatste pleerol. Op *afbeelding 1* zie je Gollum uit *The Lord of the Rings* die zo zijn eigen fetisj heeft: eenzaam, in zichzelf gekeerd, hebzuchtig verliefd op zijn verovering, denkend dat hij zo macht en controle ('kontrollen') bezit. Of *afbeelding 2* de illegale straatverkoop door een louche figuur van verboden of gestolen goederen. Afgebeeld als een klassieke potloodventer die overigens nogal doet denken aan de onlangs overleden nachtburgemeester van Rotterdam, Jules Deelder. Maar dat zal op toeval berusten.

Afbeelding 2

De WC-rol heeft in elk geval indruk gemaakt en blijkt min of meer wereldwijd als thema terug te keren op de muren. Een stuk subtieler is *afbeelding 3a*.

Afbeelding 3a

Daar staat op de muur: 'Load' met daaronder 'Share your toilet paper!'. Of je besmet bent (een *load* hebt gehad), weet je pas na geruime tijd, je moet dus wachten maar je ziet dat het geniepige virus zich in 'de lading' met roze spuugjes heeft verstopt. De letters lijken mij van wapperend WC-papier gemaakt: wel het papier delen, niet de aerosolletjes.

Het coronavirus is tamelijk natuurgetrouw afgebeeld maar niet geheel toevallig oogt het ook als een klassieke zeemijn (*afbeelding 3b*) waar je met desastreuze gevolgen padoes op kunt botsen.

Afbeelding 3b

Visueel een knappe overgang die het rampzalige karakter van het overal ronddobberende virus treffend weergeeft. Het virus wordt hier maar ook op vele andere plekken op deze manier afgebeeld en meestentijds is het dan ook (gif)groen.

Ik vind het interessant dat het virus – dat jou immers iets vreselijks aandoet – gepersonifieerd wordt en een gezicht krijgt. Hier (*afbeelding 3a*) is dat nog een tamelijk neutraal pruilbekkie, maar op *afbeelding 4* kun je er ook meteen het gezicht van een groot leider in crisistijden in zien. Beeldvullend natuurlijk.

Afbeelding 4

Onmiskenbaar de tronie van Donald Trump als ronddrijvende zeemijn annex virus, maar 'vergoelijkt' als Shrek afgebeeld – ook groen! – en, lijkt de maker te vragen, waarin schuilt je gevaar? Van wie of wat heb je het meest te vrezen? Trump als het ongekroonde, ziekmakende virus dat met hard roepen en wat spuug overspringt

van de een op de ander? Merk op dat links boven het mysterieuze woord 'Covfefe-19' staat. Trump twitterde op 30 mei 2017 's ochtends vroeg in een verwarde of (slaap)dronken bui het zinnetje: "Despite the constant negative press covfefe". Geen mens wist wat hij bedoelde – wat niet zo uitzonderlijk is; mogelijk wilde hij 'coverage' tikken – maar het is met een hashtag ervoor het trefwoord geworden van onsamenhangende en onbegrijpelijke onzin. Zijn persvoorlichter Sean Spicer benadrukte echter dat Trump en een kleine groep ingewijden precies begrepen waarop de president doelde. Maar hier heeft de kunstenaar na drie jaar het antwoord gevonden: covid!

Overigens zijn leiders volop afgebeeld, soms als virus, soms als vermanende Uncle Sam maar ook – als het om Nederland gaat – als de strenge bovenmeester Rutte die ons allemaal strafwerk opgegeven heeft (*afbeelding 5*).

Afbeelding 5

Op *afbeelding 6* wordt een andere Rutte afgebeeld: één die zich samen met de koning in straattaal ('blijf osso' / 'skip matties') tot de jongeren op de skatebaan wendt: blijf binnen! Geen straf maar vermaan en goede raad door bezorgde maar erg stijf ogende vaders, in je eigen taal, op je eigen plek, voor je eigen bestwil. En voor wie het nog niet gezien mocht hebben, het staat er met koeienletters op *afbeelding 6*: CORONA en weer is het virus groen.

Afbeelding 6

Onze premier staat er nog tamelijk goed op, mag je concluderen. Dat kun je niet zeggen van allerlei sukkels die hun volk leiden. Neem Boris Johnson (*afbeelding 7b*) die als de arrogante stuntelaar wordt afgebeeld die hij is, waarbij de muurschildering een variant is op een bekend affiche (*afbeelding 7a*). Dat geeft het een grote lading: dit is het vaderland dat zich tot je richt!

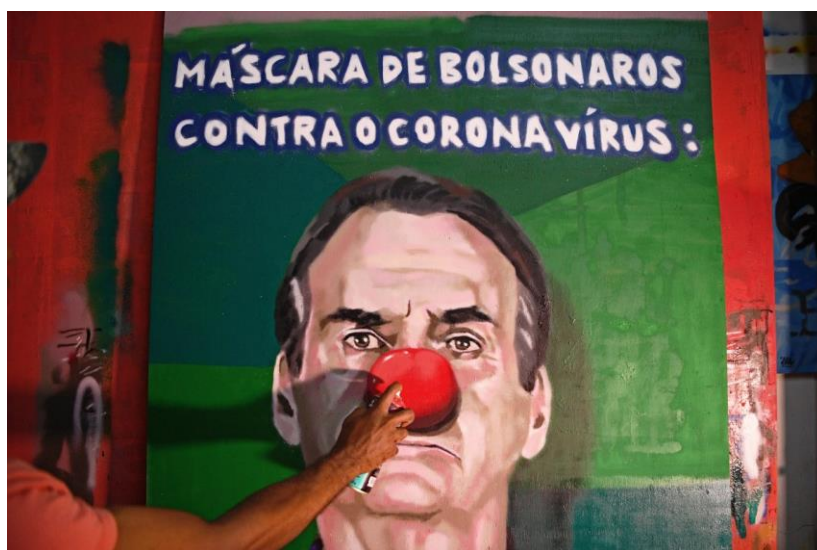
Afbeelding 7a

Origineel: oproep van Uncle Sam om je vaderlandsliefde om te zetten in toetreding tot de krijgsmacht

Afbeelding 7b

Oproep van Boris Johnson om ... wat eigenlijk? Op te houden met paniek aankopen. Maar dan zo gebracht dat je allicht volop koopt en totaal in paniek achterblijft.

Afbeelding 8

En ook Jair Bolsonaro, de president van Brazilië, komt er niet goed vanaf: hem wordt een rood neusje opgedrukt bij wijze van mondkapje (*afbeelding 8*; vertaling van de tekst: 'Bolsonaro's masker tegen het corona virus'). Hij nam en neemt nog altijd het virus niet serieus en schaadt daarmee de Brazilianen op een ongekende schaal. Deze muurschildering is gemaakt voor zijn beleid Brazilië ruim meer dan duizend coronadoden per dag (!) bezorgde.

Afbeelding 9

Of neem de gehate en moordzuchtige president Bashir Assad van Syrië (*afbeelding 9*) die met een corona-kop als een mijn wordt afgebeeld. Als je goed kijkt, zie je dat zijn portret is omgeven met kogelgaten in de muur. Is het portret aangebracht waar geschoten is, of werd op of om het portret geschoten?

Voor alle drie geldt: het gezicht van grootspraak en kwaadaardigheid en het gezicht van het virus lopen in elkaar over. Voor alle drie geldt trouwens ook: als mijn haar maar goed zit.

De haat jegens Bolsonaro is groter dan dat hij louter een clowns neusje opgezet krijgt. Wat te denken van *afbeelding 10*: Bolsonaro die eerst corona bagatelliseert en zichzelf als atletische man onaantastbaar verklaart voor 'dat kouwtje'. Daarom hief deze rechts-populistische aanhanger van het neoliberalisme de beschermende maatregelen weer op. De economie gaat voor. Hij wordt afgebeeld in zwart – wit, als een duistere figuur, in pak met das, die toch een mondkapje opzet met daarop in plaats van Covid-19 de Portugese tekst *Covard-17* ('Lafaard 17') met op de achtergrond een lege, grijze muur waarop alleen de tekst 'Geen mensen & tegen/// geweten' staat. Dat '17' verwijst naar zijn verkiezingsretoriek van 2018. Op de voorgrond (!) een kale (!) man, niet in pak maar in zijn hemd, op de fiets, in kleur, zonder mondkapje, met een oordopje (luistert naar wat anders?) en zich bewegend vóór een tekst over de (lastige) dialoog die gevoerd moet worden. Wat een tegenstelling, wat een meesterlijke afbeelding annex foto!

Afbeelding 10

Kortom

Wat zagen we op de muren staan? Ik zou antwoorden: een politieke kijk op de corona-crisis, een scherpe blik op de verantwoordelijken die onze zorg moeten regelen. Het levert een grappige, kritische en inventieve catalogus op van wereldwijde ondeugden: asociale inhagigheid, verwerpelijk eigenbelang, gevaarlijke domheid, onverantwoorde dubbelzinnigheid en hooghartige minachting van kwetsbare anderen.

Dat wil niet zeggen dat dat alles is: er is een overvloed aan *street art* over het dragen van mondkapjes (en elkaar toch kussen), over het naleven van hygiënemaatregelen (hoe veilig niezen, hoesten,

afstand houden, handen wassen) en bijvoorbeeld over dankbaarheid jegens de zorggevers die niet ophouden hun gevaarlijke werk te doen. Ook dan overigens is de toon vaak politiek getint: dat is immers eigen aan het medium van deze vaak illegale kunst.

Ik sluit echter af met een andere, heel typerende trek van dit soort *street art*: citaten ofwel aanhalingen van beelden uit de geschiedenis van de kunst. Hierboven zagen we al twee zwakke voorbeelden (van Shrek en Uncle Sam) maar er zijn meer en mooiere. Ik heb het oog nu niet afbeeldingen van de Mona Lisa of de heilige maagd Maria met mondkapje – die zijn er in overvloed. Maar kijk eens naar *afbeelding 11a en 11b*.

Afbeelding 11a

In de eerste (*afbeelding 11a*) zien we een van de vele muurschilderingen die getuigen van samenzweringstheorieën: is het niet toevallig, vraagt de maker, dat er telkens in een verkiezingsjaar een nieuwe, dodelijke epidemie uitbreekt en bepaalde politieke partijen daar baat bij hebben? Misschien vind je een dergelijke boodschap niets bijzonders – het gebruikelijke gevis in troebel water. Maar let eens op de figuur die het zegt: een zwart personage (m/v) met een volkomen glad gezicht, grote ogen, geprononceerde lippen, een geaccentueerde kin en blauw haar of een blauwe, strakke band om het hoofdhaar.

Ik moest spontaan denken aan een zelfportret van Pyke Koch (*afbeelding 11b*) die zich in 1937 schilderde als partijganger die een keuze heeft gemaakt en klaar staat voor de strijd: blanke man, glad gezicht, grote ogen, geprononceerde lippen en een stevige kaaklijn met een wilskrachtige kin die deze 'masculiene' kenmerken versterkt met een zwarte band om zijn hoofd, teken van het fascisme. Hier wordt luid en duidelijk geciteerd: we bevinden ons in de gevechtsarena, niet in het ziekenhuis of de wereld van de mondkapjes. Op de muurtekening staat erbij hoe het werkt: we worden in toom gehouden door ons angst aan te jagen (*controlled by fear!!*) en zowel het zwarte als de witte personage straalt hetzelfde antwoord uit: wij laten ons niet bang maken! Kies en vecht terug.

Afbeelding 11b

Andries Baart

Ook in deze tijd wil Stichting Presentie ondersteuning bieden aan iedereen die zich inzet voor goede zorg en hulp. Wij kijken graag samen met u wat wij daarin, met onze expertise, juist nu kunnen betekenen. Behoeftte aan ruimte om op adem te komen of even stil te staan om te reflecteren? Neem gerust contact met ons op: info@presentie.nl

Verantwoording

Afb.	Trefwoord afbeelding	Artiest	Fotografie	Locatie
0	Super Nurse	Fake	Het Parool	Amsterdam
1	<u>Gollem</u>	<u>Freethinker</u>	<u>Be Kitschig</u>	<u>Mauerpark</u> in Berlin
2	WC-rollenverkoper	Teachr1	(kan ik niet achterhalen)	Los Angeles
3a	Load	ABK	<u>Heute</u>	Donaukanaal in Wenen
3b	Duitse zeemijn	(nvt)	https://escertico.fandom.com/nl/wiki/Zeemijnen?file=U-boot_Abwehrmine_B.jpg	
4	<u>Trump</u>	<u>Welin</u>	(veel dezelfde foto's beschikbaar)	Copenhagen
5	Rutte	<u>Tommes</u>	(kan ik niet achterhalen)	(kan ik niet achterhalen)
6	De koning en Rutte	Timothy Kjon	William Droog	Vijverlaan in Krimpen aan den IJssel
7a	Wervingsaffiche	<u>nvt</u>	<u>nvt</u>	<u>nvt</u>
7b	Johnson	Pegasus	(veel foto's beschikbaar)	London
8	<u>Bolsonaro</u>	<u>Aira O Crespo</u>	Carl de Souza / <u>Knack Weekend</u>	Rio de Janeiro.
9	Assad	(onbekend)	(kan ik niet achterhalen)	<u>Binnish</u>
10	<u>Bolsonaro</u> met fietser	(onbekend)	F. <u>Taxeira</u>	Rio de Janeiro
11a	<u>Controlled</u>	<u>Freethinker</u>	Rolf <u>Zöllner</u>	Berlijn
11b	Zelfportret met zwarte band (1937)	<u>Pyke Koch</u>	Centraal Museum Utrecht	Utrecht